

MARCIN FELTYNOWSKI

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego a zmiana przeznaczenia gruntów leśnych w gminach miejskich w Polsce

Land-use plans and a change of use of forest land in the urban communes in Poland

ABSTRACT

Feltynowski M. 2015. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego a zmiana przeznaczenia gruntów leśnych w gminach miejskich w Polsce. Sylwan 159 (3): 252-258.

Forests in urban communes are important landscape, natural and environmental elements. In accordance with the sustainable development concept, one has to demonstrate the care of this element of urban area. Local authorities which become an important factor in the process of land deforestation play a significant role in this issue. Having obtained adequate permissions, local authorities have to work out a land-use plan that legitimizes land deforestation. The article presents which communes have changed forest areas to the forest-free areas in their land-use plans. The research concerns Polish cities that have an administrative-legal status of urban communes. Detailed objective included the assessment of the forest land loss indicator that shows the fraction of forest land to be deforested in land-use plans with reference to the total forest land area recorded in a commune in 2012. The data from the Central Statistical Office of Poland, concerning land-use plans, deliver information about changes in the status of farm land and land deforestation. Because of the indicator development, it was possible to assess how local authorities influence the changes in forest land information sources. 43% of Polish urban communes have records indicating the necessity of deforesting the forest lands in their land-use plans. Taking into consideration the forest land loss indicator, it has to be indicated that less than 10% of urban communes were above its average value. In this group there were cities, which considerably changed their forest land area located within their administrative borders. Those communes assumed deforestation of at least 20% of forest land. This group included seven cities that constituted 23% of the researched group and less than 2.3% of all the urban communes in 2012. The research enabled to identify the urban units that considerably influence forest land. An additional conclusion is the fact that local authorities only in few cases decide to considerably decrease the forest land in their sources, bearing in mind the consequences of such changes.

KEY WORDS

land-use plan, forest land, urban commune, land use change, deforestation index

ADDRESSES

Marcin Feltynowski – e-mail: marcinf@uni.lodz.pl

Katedra Gospodarki Regionalnej i Środowiska, Uniwersytet Łódzki; ul. Rewolucji 1905 r. 39, 90-214 Łódź

Wstęp

Miasta w Polsce funkcjonują w oparciu o ogólnie przyjęte prawo. Niezależnie od wielkości miasta czy gminy jednostki te kierują się w działaniach z zakresu planowania przestrzennego ustawą

o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Zapisy zawarte w tym dokumencie wskazują, że na każdym z trzech szczebli planowania przestrzennego należy uwzględniać elementy środowiskowe, kulturowe, wartości społeczne, gospodarcze oraz przestrzeń [Ustawa... 2003]. Najważniejszym szczeblem planowania przestrzennego w Polsce jest gmina – wynika to z faktu, że w gminach i miastach kreowane jest prawo lokalne, które staje się elementem kształtującym funkcjonowanie wszystkich aktorów lokalnych. Żaden inny szczebel planowania przestrzennego nie tworzy dokumentów oddziałujących na mieszkańców w bezpośredni sposób. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są tym elementem systemu planowania przestrzennego, który stanowi prawo lokalne [Gorzym-Wilkowski 2006; Feltynowski 2009; Mrozik, Wiśniewska 2013]. To dzięki nim władze lokalne w sposób najbardziej efektywny mogą zarządzać przestrzenią poprzez nakazy, zakazy czy dopuszczenia.

Elementem środowiska przyrodniczego miast są zlokalizowane na ich terenie lasy, które tworzą krajobraz miejski. Zgodnie z wytycznymi ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w planach miejscowych należy uwzględniać walory krajobrazowe oraz ochronę gruntów rolnych i leśnych [Ustawa... 2003], co jest zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju przyjętą w planowaniu przestrzennym jako zasada podstawowa [Gaczek 2003; Niewiadomski 2003; Parysek 2007; Senetra 2011; Nowak 2012]. W zakresie ochrony gruntów leśnych prawo planowania przestrzennego powiązane jest z ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych, gdzie w art. 7 wskazane zostało, że zmiana przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne następuje w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego [Ustawa... 1995]. Pomimo nowelizacji ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych w styczniu 2009 roku nie nastąpiły zmiany w odniesieniu do ochrony gruntów leśnych w miastach. Zmianie uległy natomiast regulacje związane z odrolnieniem gruntów. Obecny stan prawny utrzymuje zapisy wskazujące, że władze lokalne, chcąc przeznaczyć grunty leśne na terenie miasta na cele nieleśne, mają obowiązek sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. W zależności od własności gruntów leśnych procedura uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia różni się. W przypadku gdy grunty należą do Skarbu Państwa, zgodę na zmianę przeznaczenia wydaje minister środowiska lub upoważniona przez niego osoba. Następuje to po uzyskaniu zgody od właściwego marszałka województwa, po uprzednim wydaniu opinii przez izbę rolniczą. W przypadku pozostałych gruntów leśnych zgodę na zmianę użytkowania wydaje marszałek województwa po uzyskaniu opinii izby rolniczej. W odniesieniu do gruntów należących do Skarbu Państwa burmistrz miasta zobowiązany jest do uzyskania opinii dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych, a w przypadku gruntów parków narodowych – opinii dyrektora parku.

Władze lokalne, podejmując decyzje związane z odlesieniem terenów, muszą pamiętać o zmianie uwarunkowań środowiskowych gminy, czego wyrazem jest opracowywana na potrzeby planowania przestrzennego ekofizjografia, która prezentuje aktualne uwarunkowania przyrodnicze i środowiskowe. Z kolei w trakcie prowadzenia prac nad planem miejscowym ważnym elementem jest prognoza oddziaływania na środowisko [Dubel 2005], która powinna stać się dokumentem wpływającym na ostateczne decyzje w procesach planowania przestrzennego, w tym również związanych z przeznaczaniem gruntów leśnych na cele nieleśne.

Wybór miast jako obszaru badań wynika z faktu, że tereny te są najbardziej narażone na antropopresję, będącą również konsekwencją sposobu zagospodarowania miast, co bezpośrednio wpływa na ład przestrzenny i zrównoważony rozwój tych jednostek. Ważnym elementem rozważań są dane GUS mówiące, że w 2012 roku powierzchnia Polski objęta planami zagospodarowania przestrzennego wynosiła 27,9%, a w odniesieniu do gmin miejskich 46,5%. Różnice te pokazują, że gminy miejskie posiadają większą powierzchnię objętą planami zagospodarowania przestrzennego,

co stwarza potencjalną możliwość zmiany użytkowania terenów leśnych. W literaturze przedmiotu pojawia się stwierdzenie, że preferowane pokrycie gmin planami miejscowymi powinno wynosić 100%, co w związku z fakultatywnością miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest wskaźnikiem mało prawdopodobnym. Wskazuje się jednak, że realnym do osiągnięcia wskaźnikiem pokrycia planami miejscowymi jest poziom 50% powierzchni gminy [Śleszyński i in. 2007]. Gminy miejskie są więc bliskie osiągnięcia poziomu realnego pokrycia planami zagospodarowania przestrzennego w przypadku miary średniej dla tych terenów.

Celem pracy jest przeanalizowanie sytuacji gmin miejskich w Polsce w odniesieniu do działań władz lokalnych związanych z odlesianiem gruntów. Niniejszy artykuł prezentuje zróżnicowanie tego zjawiska w grupie gmin miejskich oraz pozwala na ogólną ocenę prowadzonej w tych jednostkach polityki przestrzennej. Elementem analiz jest również wskaźnik ubytku gruntów leśnych, który podobnie jak wartości bezwzględne odlesianych terenów jest w badanej grupie zróżnicowany. Prezentowana praca ma pomóc określić, jak gminy miejskie podchodzą do zasobu, którym są grunty leśne, oraz jak wiele samorządów rezygnuje z tych terenów na rzecz innych funkcji.

Material i metody

Niniejsze badania dotyczyły miast posiadających status administracyjno-prawny gminy miejskiej. W 2012 i 2013 roku na obszarze kraju zlokalizowanych było 306 gmin miejskich. W 2014 roku jedna z gmin miejskich utraciła ten status. We wszystkich latach 66 spośród wskazanych gmin posiadało status miasta na prawach powiatu, czyli powiatu grodzkiego.

Założenia co do zakresu badań wynikają z możliwości pozyskania danych statystycznych dotyczących tego samego horyzontu czasowego. W przypadku planowania przestrzennego w gminach opóźnienie dostępności danych wynosi około 1,5 roku, w związku z czym wykorzystywano dane z roku 2012. Dane statystyczne dostępne są na stronach Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju oraz w zbiorach Banku Danych Lokalnych GUS.

Drugą składową analiz był materiał statystyczny dotyczący areалу gruntów leśnych w poszczególnych gminach miejskich. Odpowiednie dane pochodziły z opracowań GUS traktujących o podregionach, powiatach i gminach. Opracowania te przygotowywane są corocznie przez wojewódzkie urzędy statystyczne, dzięki czemu w dziale dotyczącym leśnictwa można znaleźć dane statystyczne dotyczące gruntów leśnych zlokalizowanych w podstawowych jednostkach podziału terytorialnego. W przypadku danych dotyczących gruntów leśnych opóźnienie wynosi 2 lata, przez co wykorzystana statystyka opiera się również na danych z roku 2012.

Dla celów badania został skonstruowany wskaźnik ubytku gruntów leśnych, mierzący, jaki procent zidentyfikowanych gruntów leśnych stanowią grunty leśne przeznaczone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego do odlesienia. W celu wskazania powiązań pomiędzy wybranymi danymi wykorzystano również wskaźnik korelacji, co pozwoliło na wypracowanie dodatkowych wniosków.

Badana grupa miast charakteryzuje się tym, że jedynie 3 spośród 306 gmin nie posiadają w swoich granicach administracyjnych planów miejscowych. Uwzględniając realny wskaźnik pokrycia planami miejscowymi, należy uznać, że 53,3% miast rejestrowało wskaźnik poniżej nominalnej wartości, czyli 50% pokrycia planami. W pozostałych miastach (bez względu na ich wielkość) wskaźnik pokrycia planami osiągał poziom co najmniej 50%. Należy podkreślić, że 17% wszystkich gmin miejskich w 2012 roku posiadało miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla całej powierzchni gminy.

Dodatkowym założeniem wprowadzonym dla potrzeb prowadzonych analiz jest ocena zmian w zakresie areалу gruntów leśnych w miastach, w których zmiana ta wynosiła co najmniej

4,5% powierzchni gruntów leśnych w roku 2012. Uzasadnieniem dla przyjętej wartości jest fakt, że średnia ze wskaźnika ubytku gruntów leśnych w grupie miast posiadających wskazanie odlesienia gruntów wynosiła 4,5%.

Wyniki i dyskusja

Działania w zakresie planowania przestrzennego mogą w bezpośredni sposób wpływać na kształtowanie krajobrazu miejskiego oraz środowiska przyrodniczego [Obmiński 1978]. Grunty leśne stają się elementem miejskich terenów zielonych, które są często składową przestrzeni publicznych wykorzystywanych w celach rekreacyjno-wypoczynkowych. Tereny zielone miast, w tym również grunty leśne, można traktować nie tylko jako element systemu przyrodniczego, ale szerzej – jako przestrzeń kulturową [Sutkowska 2006]. Niezależnie od podejścia do gruntów leśnych podlegają one ochronie, dlatego ich przekształcenie wymaga ustanowienia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Dane statystyczne zgromadzone w badaniu wskazują, że w obecnie obowiązujących planach miejscowych w 43% miast wyznaczono tereny, dla których należy zmienić sposób użytkowania gruntów leśnych na cele nieleśne. Pokazuje to, że nie we wszystkich gminach miejskich dochodzi do zmian przeznaczenia gruntów leśnych, co z punktu widzenia systemu przyrodniczego miasta jest zjawiskiem pozytywnym.

Wśród gmin posiadających wskazania do odlesienia wskaźnik udziału gruntów leśnych w powierzchni gminy wynosił średnio 27,8%, a wskaźnik lesistości 26,9%. W miastach tych przeznaczono średnio 2,1% powierzchni gruntów leśnych na cele nieleśne. Jeżeli analizie poddać gminy miejskie, w których zmiana przeznaczenia gruntów leśnych wynosi co najmniej 4,5% tych gruntów, to okazuje się, że jedynie 9,8% wszystkich gmin miejskich (30 miast) spełnia takie założenie. W tak wyznaczonych jednostkach terytorialnych średni udział gruntów leśnych w powierzchni gminy wynosi 18,8%, a wskaźnik lesistości 18,3%. Co ciekawe, w miastach tych średnio do odlesienia przeznaczonych zostało 11,4% gruntów leśnych, co pokazuje zmianę wartości wskaźnika o ponad 9 punktów procentowych w stosunku do zbioru gmin miejskich przewidujących odlesienia. Wytypowane miasta zlokalizowane są na terenie 12 województw i charakteryzują się zróżnicowanym procentem powierzchni gminy objętej planami zagospodarowania przestrzennego (tab.).

Wraz ze zmianą wielkości miasta mierzoną liczbą ludności zmienia się powierzchnia gruntów leśnych. Korelacja tych zjawisk przyjmuje wysoką wartość 0,76, co oznacza, że są one ze sobą ściśle powiązane. Podobna sytuacja występuje w przypadku powiązania powierzchni gruntów leśnych z powierzchnią przeznaczoną w planach miejscowych do odlesienia. Wskaźnik korelacji między tymi danymi wynosi 0,67, co również wskazuje na fakt, że władze lokalne posiadające w swoim mieście większe zasoby gruntów leśnych w łatwiejszy sposób podejmują decyzje o zmianie przeznaczenia tego elementu krajobrazu miejskiego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Analiza danych wykazuje też, że nie występuje istotne powiązanie między powierzchnią gruntów leśnych przeznaczanych w planach miejscowych na cele nieleśne a wskaźnikiem powierzchni objętej planami miejscowymi, co skłania do wniosku, że zmiana przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne w planach miejscowych gmin miejskich nie jest celem samym w sobie. Pomimo ubytku zasobów gruntów leśnych w miastach należy patrzeć na to zjawisko z optymizmem, gdyż władze lokalne nie działają pochopnie. Zupełnie inaczej wygląda sytuacja w przypadku gruntów rolnych, których zmiana przeznaczenia na obszarach miast nie wymaga otrzymania zgody od władz ministerialnych.

Tabela.

Udział powierzchni gminy objętej planami miejscowymi (UPM), tereny wskazane w planach miejscowych do odlesienia (TDO), lesistość (L), udział gruntów leśnych w powierzchni gminy (GL) oraz wskaźnik ubytku gruntów leśnych (UGL) w wybranych gminach miejskich w 2012 roku

Fraction of commune area under land-use plans (UPM), area indicated to deforestation (TDO), forest cover (L), fraction of commune area covered by forests (GL) deforestation area index (UGL) for selected urban communes in 2012

Województwo	Gmina	UPM [%]	TDO [ha]	L [%]	GL [%]	UGL [%]
Łódzkie	Konstantynów Łódzki	46,2	25	10,0	10,4	8,8
Łódzkie	Brzeziny	100,0	12	3,5	3,5	15,8
Łódzkie	Kutno	35,6	7	2,7	2,7	7,7
Łódzkie	Łowicz	49,3	9	6,4	6,4	6,0
Mazowieckie	Legionowo	100,4	39	10,3	10,3	28,0
Mazowieckie	Mińsk Mazowiecki	100,0	10	3,8	3,8	19,9
Mazowieckie	Sulejówek	57,4	90	28,3	29,0	16,1
Mazowieckie	Józefów	32,2	231	24,9	24,9	38,7
Mazowieckie	Otwock	34,0	357	37,4	37,5	20,1
Mazowieckie	Kobyłka	67,6	31	17,0	17,2	9,2
Mazowieckie	Marki	97,3	111	33,7	34,6	12,3
Mazowieckie	Milanówek	37,4	4	5,7	5,7	5,2
Śląskie	Dąbrowa Górnicza	37,5	190	21,6	22,2	4,5
Śląskie	Imielin	32,0	21	11,5	11,8	6,4
Lubelskie	Zamość	100,0	8	1,7	1,7	15,7
Lubelskie	Świdnik	100,0	23	14,3	14,6	7,7
podkarpackie	Tarnobrzeg	41,3	120	7,2	7,3	19,3
Świętokrzyskie	Starachowice	33,1	421	21,8	23,0	57,5
Lubuskie	Gorzów Wielkopolski	39,4	84	4,6	4,8	20,4
Lubuskie	Gozdnica	100,0	120	67,9	70,1	7,2
Lubuskie	Zielona Góra	57,1	121	44,0	45,8	4,5
Zachodniopomorskie	Darłowo	98,6	12	2,6	2,6	22,6
Zachodniopomorskie	Stargard Szczeciński	38,5	4	1,2	1,3	6,6
Dolnośląskie	Legnica	35,8	62	3,0	3,1	35,9
Kujawsko-pomorskie	Bydgoszcz	30,9	411	27,9	28,8	8,1
Kujawsko-pomorskie	Golub-Dobrzyń	83,7	6	5,1	5,1	15,8
Kujawsko-pomorskie	Grudziądz	59,5	76	20,1	20,3	6,5
Pomorskie	Ustka	61,5	66	48,6	50,2	12,9
Pomorskie	Słupsk	58,6	25	11,4	12,2	4,8
Warmińsko-mazurskie	Górowo Iławeckie	100,0	4	6,9	7,1	16,9

W 10 z badanych miast od 2007 roku nie nastąpiły żadne zmiany przeznaczenia gruntów leśnych w planach miejscowych. Brzeziny i Zielona Góra są miastami, w których liczba terenów wskazanych do odlesienia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zmniejszyła się, co wynika ze zmiany obowiązujących dokumentów prawa miejscowego. W pozostałych 18 miastach władze lokalne zwiększyły powierzchnię terenów przeznaczonych do odlesienia. Największy bezwzględny wzrost ubytku gruntów leśnych nastąpił w Bydgoszczy i Starachowicach – miasta te na przestrzeni 6 lat zostały pozbawione odpowiednio 410 i 421 ha gruntów leśnych. Co ciekawe, pomimo tak dużej powierzchni bezwzględnej gruntów leśnych, które zostały w Bydgoszczy przeznaczone do odlesienia, miasto to nie znalazło się w zestawieniu gmin, które na rok 2012 wykazywały się wysokim wskaźnikiem utraty gruntów leśnych, ponieważ w przypadku tego miasta zmiana wyniosła 8,1%. W zestawieniu pojawiają się natomiast gminy miejskie, których

władze zdecydowały się na redukcję powierzchni gruntów leśnych o ponad 20%. Wśród nich znalazło się 7 jednostek, przy czym według klasyfikacji przyjętej przez GUS 2 z nich były zaliczane do klasy miast małych (Darłowo – ubytek gruntów leśnych 22,6% i Józefów – 38,7%), 3 miasta zaliczane były do jednostek średniej wielkości (Otwock – 20,1%, Legionowo – 28% i Starachowice – 57,5%), a 2 były dużymi miastami (Gorzów Wielkopolski – 20,4% i Legnica – 35,9%). Pokazuje to, że jedynie w przypadku Starachowic duża bezwzględna wartość zmniejszenia powierzchni gruntów leśnych przełożyła się na wysoką wartość wskaźnika ubytku gruntów leśnych (tab.).

Podsumowanie

Podstawowym celem badań była analiza wpływu prowadzonej polityki przestrzennej, w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, na stan gruntów leśnych w gminach miejskich. W gminach tych wdrażana jest zróżnicowana polityka przestrzenna, co uwidacznia się przede wszystkim w powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. W badanej grupie gmin różnice te sięgają 70 punktów procentowych. Analiza pokazuje również zróżnicowaną siłę oddziaływania władz lokalnych na grunty leśne. Założeniem badań była też weryfikacja gmin miejskich, które w widoczny sposób ingerują w grunty leśne zlokalizowane w swoich granicach. Tylko 30 gmin miejskich w kraju wykazało zmianę powierzchni gruntów leśnych na inne cele, przy założeniu, że zmiana ta wynosiła co najmniej 4,5% powierzchni gruntów leśnych zlokalizowanych w gminie w 2012 roku.

Przeprowadzona analiza wybranych gmin miejskich pozwala w optymistyczny sposób widzieć przyszłość tego rodzaju gmin. W większości przypadków mała powierzchnia gruntów leśnych w mieście prowadzi do większej powściągliwości władz lokalnych przy podejmowaniu decyzji o zmniejszaniu tego zasobu, które mogłoby skutkować niezadowolaniem społecznym wynikającym z utraty miejsc wypoczynku czy rekreacji, a dodatkowo zmieniać uwarunkowania przyrodnicze i środowiskowe w mieście. Gminy miejskie tylko w nielicznych przypadkach decydują się na znaczące zmniejszenie gruntów leśnych w swoich zasobach. Dowodem na to jest fakt, że tylko niespełna 10% gmin miejskich podlegało szczegółowym badaniom – z uwagi na spełnianie kryteriów wstępnych wskazanych w niniejszej pracy.

Konieczny jest monitoring ubytku gruntów leśnych nie tylko w gminach miejskich, ale również w jednostkach posiadających status administracyjno-prawny gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. Kontynuacja rozważań w tym zakresie powinna obejmować analizę zmian powierzchni gruntów leśnych na terenach powiązanych przestrzennie z miastami, z uwagi na obserwowane w Polsce zjawisko rozlewania się miast.

Literatura

- Dubel K. 2005. Rola ocen oddziaływania na środowisko w systemie planowania przestrzennego. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław.
- Feltynowski M. 2009. Polityka przestrzenna obszarów wiejskich. W kierunku wielofunkcyjnego rozwoju. Wydawnictwo Fachowe CeDeWu, Warszawa.
- Gaezek W. M. 2003. Zarządzanie w gospodarce przestrzennej. Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Poznań.
- Gorzym-Wilkowski W. A. 2006. Gospodarka przestrzenna samorządu terytorialnego: zarys. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Lublin.
- Mrozik K., Wiśniewska A. 2013. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego jako instrument zarządzania procesem suburbanizacji na terenach wiejskich na przykładzie obrębu geodezyjnego Skórzewo. Rocznik Ochrona Środowiska 15 (3): 2126-2141.
- Niewiadomski Z. 2003. Planowanie przestrzenne. Zarys systemu. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa.
- Nowak M. J. 2012. Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w gospodarowaniu i zarządzaniu przestrzenią. Wydawnictwo Fachowe CeDeWu, Warszawa.

- Obmiński Z.** 1978. Ekologia lasu. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Parysek J. J.** 2007. Wprowadzenie do gospodarki przestrzennej. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań.
- Senetra A.** 2011. Cele i zasady planowania przestrzennego W: Cymerman R. [red.]. Podstawy planowania przestrzennego i projektowania urbanistycznego. Wydanie III. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn. 41-46.
- Sutkowska E.** 2006. Współczesny kształt i znaczenie zieleni miejskiej jako zielonej przestrzeni publicznej w strukturze miasta – przestrzeń dla kreacji. Teza Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych, PAN Oddział Lublin. 184-192.
- Śleszyński P., Bański J., Degórski M., Komornicki T., Więckowski M.** 2007. Stan zaawansowania planowania przestrzennego w gminach. Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa.
- Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych.** 1995. Dz. U. Nr 16, poz. 78 z późn. zm.
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.** 2003. Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.